

Mierzecki, Roman

"Eine Bibliographie seiner Veröffentlichungen", Hans Schimank, Stuttgart 1984 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 31/2, 581-582

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Pomimo wymienionych usterek trzeba przyznać, że sygnalizowana publikacja poszerza wiedzę o osobie, poglądach i zasługach Heliodora Święcickiego — lekarza i organizatora nauki polskiej w trudnych dla niej latach. Dobrze zatem, że sesja została zorganizowana, a jej pokłosie udostępnione szerszym kręgom odbiorców.

Teresa Ostrowska
(Warszawa)

Jan-Peter Domachke, Peter Lewandrowski: *Wilhelm Ostwald, Chemiker. Wissenschaftstheoretiker. Organisator*. Urania-Verlag. Leipzig — Jena — Berlin 1982 112 ss. bibliogr., ilustr.

Książka stanowi publikację popularną przeznaczoną przeto dla szerokiego kręgu odbiorców. Składają się na nią następujące wyodrębnione całości: *Vorrede; In Riga und Dorpat; Die physikalische Chemie; „Das wilde Heer der Ionier“; Das Landhaus „Energie“ in Großbothen; Irrwege — Von der Chemie zur Philosophie; „Das monistische Jahrhundert“; „Wider das Schulelend“; Ursprünge der Wissenschaft von der Wissenschaft; Die „Bewirtschaftung des Genies“; Brücken zwischen den Wissenschaften; Esperanto oder Ido; Die Harmonie der Farben*. Całości dopełnia wykaz wykorzystanej literatury, obejmujący 40 pozycji, w tym 18 książek samego Wilhelma Ostwalda (1853—1932).

Książka jest bogato ilustrowana, co podnosi niewątpliwie jej popularyzatorską wartość; zawiera przy tym reprodukcje sugestywnych obrazów — namalowanych przez uczonogo. Książka ukazuje wybitnego chemika na tle epoki, w kontaktach z innymi uczonymi, w ocenie ludzi wybitnych. Pisze się w niej o tak znakomitych postaciach, jak: C. Schmidt (nauczyciel W. Ostwalda w Dorpacie); S. Arrhenius, J. H. van Hoff; E. Mach; L. Büchner; J. Moleschott; C. Vogt; L. Boltzmann; W. I. Lenin; E. Haeckel czy L. L. Zamenhof.

Praca odznacza się z pewnością tym walorem, że popularyzuje postać wybitnego uczonogo w sposób dość sugestywny. Od strony merytorycznej — w ocenie np. członków rodziny W. Ostwalda — pozostawia, niestety, dość wiele do życzenia¹.

Stefan Zamecki
(Warszawa)

Hans Schimank: *Eine Bibliographie seiner Veröffentlichungen*. Bearbeitet von Pia Köppel, ergänzt um eine Biographie. Herausgegeben von Andreas Kleinert und Christoph J. Scriba. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden GmbH. Stuttgart 1984 81 ss. +4 ilustr.

Recenzowana publikacja dotyczy działalności niemieckiego historyka fizyki i techniki Hansa Schimanka, urodzonego w Berlinie w 1888 roku i zmarłego w wieku 92 lat. Studiował on fizykę na Uniwersytecie Berlińskim i w 1914 roku doktoryzował się u znanego fizykochemika Waltera Nernsta na podstawie pracy o oporze elektrycznym metali w niskich temperaturach. W czasie I wojny światowej zajmował się teorią materiałów wybuchowych, a po jej zakończeniu rozpoczął pracę w wyższych uczelniach technicznych Hamburga. Nie prowadził jednak więcej żad-

¹ Dziękuję Pani Margaret Brauer (wnuczce W. Ostwalda), która opiekuje się domem-muzeum uczonogo *Energie* w Großbothen koło Lipska, za ofiarowanie mi tej książki w czasie mego pobytu tamże w dniu 13 grudnia 1984 r.

nych prac doświadczalnych, a poświęcił się popularyzacji osiągnięć fizyki oraz zagadnień związanych z rozwojem fizyki, chemii fizycznej i techniki. W latach 1919—1930 opublikował ponad 100 opracowań w formie broszur oraz artykułów zamieszczanych w prasie codziennej, w przekładach książek, a także w czasopismach poświęconych nowej dziedzinie techniki — radiu. W 1924 roku przygotował pierwszą pogadankę radiową, której tematem była postać Michała Faradaya.

W 1930 roku powstał Berliński Instytut Historii Medycyny i Nauk Przyrodniczych (Berliner Institut für Geschichte der Medizin und Naturwissenschaft) i Hans Schimank wrócił do swego rodzinnego miasta. Jego praca w nowym Instytucie owocowała 100 opracowaniami — ogłoszonymi do wybuchu II wojny światowej. Dotyczyły one głównie historii techniki, np. akustyki, termometrii, ogrzewalnictwa, papiernictwa, odlewnictwa, fotografii, a także postaci wybitnych badaczy, jak np. Archimedes, Kopernik, Newton, Leibniz, Guericke, Galileusz, Fahrenheit, Ampère, Wöhler, Liebig, Ohm, Kirchhoff, Röntgen. Publikowane są one przeważnie na łamach czasopism Związku Niemieckich Inżynierów (VDI). Jego krytyczny stosunek do władz hitlerowskich uniemożliwił mu objęcie zasłużonego stanowiska kierowniczego i dopiero w 1942 roku Uniwersytet w Hamburgu przyznał mu tytuł honorowego profesora historii nauk ścisłych.

Po zakończeniu II wojny światowej Hans Schimank stał się czynnym członkiem wielu niemieckich towarzystw naukowych. Był jednym z założycieli Towarzystwa Naukowego im. Joachima Jungiusa w Hamburgu, które w dużej mierze przypominało (nie bez czynnego udziału prof. Schimanka) postać tego wybitnego niemieckiego uczonego. W tym okresie przygotowuje też 19 audycji przeważnie w ramach uniwersytetów radiowych i telewizyjnych), dotyczących różnych problemów historii fizyki.

Powyższe informacje, przybliżające do polskiego czytelnika postać niemieckiego historyka nauki, oparte są na zamieszczonym w recenzowanej publikacji 18-stronicowym zyciorysie, opracowanym przez współpracownika prof. Schimanka — Christophą J. Scribę oraz na bibliografii opracowań, artykułów i audycji radiowo-telewizyjnych Schimanka zestawionej starannie przez pracującą naukowo w Instytucie Historii Nauk Przyrodniczych, Matematyki i Techniki Uniwersytetu Hamburgskiego — Pię Köppel. Podstawą zyciorysu jest — w dużej mierze — autobiografia Hansa Schimanka, a także zachowany jego rękopis z lat szkolnych, ukazujący dzieje rodzinne. Uwzględniony jest również materiał anegdotyczny, przedstawiający Hansa Schimanka w różnych okresach życia. Bibliografia obejmuje wszelkie publikacje Hansa Schimanka, zarówno sprawozdania z jego badań fizyko-chemicznych, jak też — co nas interesuje szczególnie — publikacje dotyczące historii nauki; bibliografia uwzględnia również jego próby literackie. Publikacje te są bardzo rozproszone i wydawcy zastrzegają się, że ich bibliografia może mieć jeszcze pewne luki.

O popularności, jaką cieszył się Hans Schimank w środowisku niemieckich historyków nauki, świadczy fakt, że — jak można sądzić z zamieszczonego zestawienia — recenzowana publikacja jest już 39 po 1948 roku opracowaniem jego działalności. Książka ta została wydana jako dziewiętnasta pozycja w cyklu „Beiträge zur Geschichte der Wissenschaft und der Technik” — wydawanym przez Deutsche Gesellschaft für Geschichte der Medizin, Naturwissenschaft und Technik. Zyciorys, o którym była powyżej mowa, traktowany jest jedynie jako wstęp do bibliografii, nie zawiera więc analizy ani artykułów ani poglądów Hansa Schimanka.

Roman Mierzecki
(Warszawa)